

Патріотичне виховання: теорія і практика

У роботі розглядаються питання, що пов'язані із створенням та діяльністю різнопланових, але разом з тим, однаково спрямованих на патріотичне виховання підліткових та молодіжних організацій. Варіативність у підходах до формування та організації діяльності подібних об'єднань, які пропонують автори посібника, дають читачу можливість обрати для себе більш прийнятний особисто варіант, спробувати реалізувати на практиці уже здобутий авторами досвід.

В посібнику доводиться необхідність розвитку позашкільного виховання молоді у вигляді молодіжних організацій, напрямками діяльності яких є всебічний розвиток особистості і сприяння розбудові демократичного суспільства в Україні. В праці розглянуто ряд проблем, пов'язаних з організацією молодіжних та підлітково-молодіжних патріотичного товариств та організацій і їх вплив на формування особистості.

Робота, підготовлена на основі сучасної законодавчої бази та системного аналізу багатолітнього історичного досвіду українського народу, стане у нагоді керівникам молодіжних організацій, шкільним організаторам, працівникам військкоматів, викладачам та студентам педагогічних та юридичних факультетів, а також всім, хто не байдужий до майбутнього нашої держави.

Сергій Коломоець,
Сергій Петков, Олександр Притула

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Київ
ВД «Професіонал»
2021

УДК 37.035(075.8)

П 20

Коломоєць С., Петков С., Притула О.

П 20 Патріотичне виховання: теорія і практика / автори та укладачі: Коломоєць С., Петков С., Притула О. – Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2021. – 224 с.

ISBN 978-966-370-398-5

У роботі розглядаються питання, що пов'язані із створенням та діяльністю різнопланових, але разом з тим, однаково спрямованих на патріотичне виховання підліткових та молодіжних організацій. Варіативність у підходах до формування та організації діяльності подібних об'єднань, які пропонують автори посібника, дають читачу можливість обрати для себе більш прийнятний особисто варіант, спробувати реалізувати на практиці уже здобутий авторами досвід.

В посібнику доводиться необхідність розвитку позашкільного виховання молоді у вигляді молодіжних організацій, напрямками діяльності яких є всебічний розвиток особистості і сприяння розбудові демократичного суспільства в Україні. В праці розглянуто ряд проблем, пов'язаних з організацією молодіжних та підлітково-молодіжних патріотичного товариств та організацій і їх вплив на формування особистості.

Робота, підготовлена на основі сучасної законодавчої бази та системного аналізу багатолітнього історичного досвіду українського народу, стане у нагоді керівникам молодіжних організацій, шкільним організаторам, працівникам військкоматів, викладачам та студентам педагогічних та юридичних факультетів, а також всім, хто не байдужий до майбутнього нашої держави.

УДК 37.035(075.8)

ISBN 978-966-370-398-5

© укладачі Коломоєць С., Петков С., Притула О., 2021.

© Видавничий дім «Професіонал», 2021.

Розділ I.

КОЗАЦЬКИМ ДУХОМ ЗДИЙМЕМ УКРАЇНУ

Відродження традицій минулого — запорука майбутнього

Козацькі традиції — серце українського народу. Вільною «козацькою республікою» називали іноземці Україну завдяки її відчайдушним захисникам православним лицарям — запорозьким козакам. Запорозьке козацтво — гордість українського народу. Саме відчуття гордості за своїх предків, синівську відданість їх ідеалам потрібно формувати у підростаючого покоління, навчати юнацтво бути готовими на віддану працю заради рідної Вітчизни. Сьогодні в школярів необхідно виховувати глибокі почуття патріотизму та національної гідності. Дітям потрібно вивчати національну культуру, естетику, мораль, основи правових знань, мистецтво, народну медицину, агрономію, метеорологію. І основою такого виховання можуть стати славні козацькі традиції, яскраво висвітлені у творчості «козацького батька» Дмитра Яворницького.

У козацькі часи нашому народові був притаманний високий рівень моральності, духовності, доблесті і звитяги, дотримання давніх традицій і звичаїв. Незалежно від посад, звань і регалій всі поважно ставились до народних святинь. Народні прислів'я віддзеркалюють моральне обличчя справжнього запорожця: *«Перед Покровою і гетьман шапку знімає та голову схиляє»*. *«Без молитви козак за стіл не сідає»*, *«У козака православна душа»* *«Козак у дорозі, а надія в Бозі»*, *«Бог не без милості, козак не без долі»*.

Дітям та юнацтву необхідно прищеплювати високі моральні чесноти, властиві українському народу, які знайшли своє відображення у фольклорі, зокрема у прислів'ях і приказках. У них в лаконічній формі викладений своєрідний кодекс честі козака, приклад для наслідування. *«Ото козак — шаровари, як мак, жупан золотом блищить, при боці шабля висить»*, *«На козаку й рогожа пригожа»*.

Над усе на Січі славилось козацьке братство, єдність помислів і дій. Кожен запорожець знав: *«Свої люди не татари, не дадуть загинути»*, *«Сам гинь, а товариша виручай»*. В основі братства лежало волелюбство, індивідуальна воля: *«Степ та воля — козацька доля»*, *«Козак без волі, що кінь на припоні»*, *«Пугу! Пугу!»* — *«Козак з Лугу»*, *«Коли козак у полі, то він на волі»*, *«Нуте, браття, або перемогу добути, або дома не бути»*, *«Козак — вітер в степу»*, *«Бистрий кінь, широке поле — то козацька вільна доля»* *«Степ та воля — козацька доля»*. Більше за все козаки цінили волю та незалежність, які панували на Січі. *«Перейшов через Вись і тільки п'ятами блись»*, *«За порогами вільна дорога, тільки за шаблю тримайся, та покладайся на Бога»*, *«Піду на Низ, щоб ніхто мене не гриз»*. Про запорожця казали: *«Чим грішен?»* — *«Малим родився, п'яним умер, нічого не знаю...»* — *«іди, душа, в рай!»*.

Високими ідеалами козаків були любов до Батьківщини, до рідного краю, до своєї спільноти: *«Січ — Мати, Великий Луг — Батько»*. А тому чи не найтяжчим гріхом у козацькому братстві вважалося запродаństwo, зрадницький вчинок: *«Не страшні нам турки і татари, а страшні перевертні та яничари»*, *«Товариська зневага і суд і під землею перевертня знайдуть»*. *«Перевертень»*, *«яничар»* — що могло бути страшнішим і огиднішим! *«Зроду-віку козак не був і не буде катом!»*.

Козак — це типовий правдошукач, правдолюбець. На Січі не було місця неправді та пересудам. Сивочубі козаки повчали молодиків: *«Не той козак, що за водою пливе, а той, що проти води»*, *«Козак — душа правдива, незрадлива»*, *«Козача потилиця панам-ляхам не хилиться»*. Мужність і хоробрість, військова майстерність — ці якості виховувалися з пелюшок. *«Гляди, козаче, щоб татари сидячого не взяли»*, *«Козак від смерті не тікає, смерть сама козака обминає»*, *«Для козака і байрак — фортеця»*, *«Де козак, там і слава»*.

Рух є формою вираження внутрішнього стану людини. Розвиток фізичних властивостей відповідно сприяє і розвитку особистості в цілому. В давнину говорили: *«Козак не боїться ні тучі, ні грому»*, *«Щирий козак ззаду не нападає»*, *«Береженого Бог береже, а козака шабля стереже»*, *«Не той козак, що поборов, а той, що відвернувся»*, *«Не усе ж то козак, що списа має»*. *«Добрий козак баче, де отаман скаче»*, *«Місяць — козаче сонце»*. Козаки вивчали грамоту,

займалися науками. Недаремно склали вони й такі приповідки: *«До булави треба голови», «Без гетьмана військо гине».*

На Січі завжди славилась витримка, мужність, уміння приймати правильне рішення у скрутних обставинах. *«Козак з пістоля стріляє, шаблею рубає, люльку в зубах тримає, та ще й сміється».* Козаки були неперевершеними воїнами. З історії відомо, як десять піших козаків стримували атаку кінної татарської сотні, а десять кінних козаків перемагали сотню польських жовнірів. Сміливість козаків не знала меж, оповідають, що запорожці перепливали Дніпро у найнебезпечнішому місці — біля порогів, збереглась навіть приповідка: *«Ненаситець реве, козак і у вус не дме».*

Козацьке життя завжди було суворе, не всякому воно було під силу. Ось чому багато прислів'їв, в яких мова йде про витривалість та загартованість. *«Терпи, хлопче, козаком будеш», «Терпи, козаче, отаманом будеш», «Терпи козак, отаманом будеш», «Терпи, козаче, горе — будеш пити мед», «Хліб та вода то козацька їда», «Козак з біди не заплаче».*

Але не дивлячись на тяжке похідне життя, козачий оптимізм, життєлюбство вже давно ввійшли в історію: *«Життя собаче, зате слава козача», «Козаки, як діти: хоч багато — поїдять, хоч трохи — наїдяться», «На козаку і рогожа пригожа», «Козаки як малі діти: дай багато — все з'їдять, дай мало — раді будуть», «Козаки танцюють, аж Хортиця гнеться», «Чим куліш варити, краще люльку запалити», «Козаки пройшли і Крим, і Рим, і мідні труби», «Козак з бідую, як риба з водою», «Якби хліб та одежа, то козак і вмер би лежа» «Дожились козаки — нема ні хліба, ні габаки», «Звання козацьке, а життя собачьке», «Гетьман знає, що в нас нічого немає», «Козак хороший, та нема грошей».*

Дівчат з дитинства також готували до самостійного життя. Жінка в минулому — вірна супутниця козака, вона берегиня свого роду, отчого дому. Але при цьому у важку годину й жінка — воїн, яка може відстояти свою землю від ворога, тобто заступити свого козака — чоловіка, якщо це необхідно. Жінка—мати виховувала у своїх синів мужність, твердість і рішучість, інші вольові риси характеру, а також працелюбство, шанування людей праці, повагу до моральних норм за якими жив український народ. *«Хто любить Січ, тому ворог піч». «Птиця з птицею не наб'ється, а козак з дівчиною не на-*

живеться» (мусить покинути), «Дівчина родиться, а козак на коня садовиться», «Сніп з бородою, а козак з молодію» «Козак оженився, наче упився», «Хіба ж душа моя з лопуцька і не бажає того, що й людська?».

Повага до прав іншої людини, не дивлячись на походження і світогляд, з давніх часів була притаманна народу України, а особливо його провідній верстві — козацтву. *«Козак чужі звичаї поважає та й свої не зневажає».* Козацтво завжди носило інтернаціональний, надставний характер. Українці, росіяни, поляки, білоруси, болгары, шведи, татари, молдовани, румуни, грузини та представники інших національностей селянського, дворянського, ремісничого, купецького походження являли собою еліту українського суспільства, побудовану на ідеалах свободи, рівності і братерства.

У давнину в Україні говорили: *«Де байрак, там козак, а де лісок — цілий полк».* Кожен полк, кожна козацька сотня мали свої особливості, свої традиції. На цих високих ідеалах потрібно виховувати наступні покоління. Потрібно всебічно вдосконалювати як шкільну, так і позашкільну освіту, бо діти — майбутнє нашої держави, і якщо ми будемо виховувати їх на славних традиціях наших предків, то справді *«Козацька слава не вмере, не поляже».* Українське суспільство спроможне розвиватись лише осмисливши свою духовну належність до минулих поколінь, керуючись високими ідеалами провідних діячів нашої історії. Сучасні демократичні принципи, поєднані з моральними заповідями наших предків, — ось та животворна криниця, що дає силу українському народу у ці скрутні часи. *«Козацькому роду нема переводу».*

Над Славутичем славетним

Над Славутичем славетним височать могили —
Тут володарі слов'янські об'єднали сили.
І гриміло гучно «Слава!» понад Чорним морем:
То на битву з ворогами йшли князі та вої.

А коли на град престольний сунули погани,
Перед зайдами стіною русини ставали.
Не корились ані шляхті, ні заморським татям:
Було досить в міцних грудях мужності й завзяття.

І Дніпро у Чорне море ніс червоні води:
То лилася кров рікою лицарів свободи,
То за віру православну йшли на смерть країни,
Щоби славу Україні кобзарі співали.

Слався, славна Україно! Русь Святая, слався!
Слався стольний граде Київ! Слався! Слався! Слався!

Молодіжне спортивно-патріотичне товариство: на сторожі української ідентичності

«Козак — душа правдива, незрадлива»

Народне прислів'я



Молодіжне спортивно-патріотичне товариство — це добровільна, незалежна, позапартійна громадська організація. Свою діяльність воно здійснює згідно з Конституцією України і чинним законодавством України. Діяльність товариства доцільно базувати на історико-патріотичних традиціях українського народу. Діти, підлітки та юнаки, об'єднуючись в товариство, тим самим продовжують справу державотворення своїх предків, докладають зусиль до збереження і розвитку їх духовної спадщини, вчаться бути справжніми громадянами своєї Батьківщини.

ЗМІСТ

Розділ I. КОЗАЦЬКИМ ДУХОМ ЗДІЙМЕМ УКРАЇНУ.	3
Відродження традицій минулого — запорука майбутнього . . .	3
Молодіжне спортивно-патріотичне товариство: на сторожі української ідентичності	8
Структура молодіжного спортивно-патріотичного товариства	14
Організаційні основи діяльності молодіжного спортивно-патріотичного товариства: козацькі традиції та сучасні методики виховання.	22
Організація позашкільного виховання за козацькими традиціями	31
Молодіжні спортивно-патріотичні товариства та організації — фактор демократизації суспільства	43
Календар козака	47
Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді	49
Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах	60
Статут Молодіжного спортивно-патріотичного товариства .	100
Розділ II. ПОЧИНАЙТЕ УКРАЇНУ З СЕБЕ	106
Молодіжно-підліткова організація «Гарпан» як приклад молодіжної організації нового типу	106
Проект проведення туристично-красознавчої експедиції «Руїни сіл, як рана України».	126
«Інтелектуальна ліга» як один з прийомів патріотичного виховання	129
Історія Київської Русі — України	138
Історія українського козацтва	142

Інтелектуальна ліга «Основи правознавства»	147
Інтелектуальна ліга «Славетні імена України»	151
Інтелектуальна ліга «Богдан Хмельницький»	156
Учнівські краєзнавчі дослідницькі проекти, як приклад організації та реалізації патріотичного виховання.	160
«Як згасала свіча» Голодомор 1932-33 років як цілеспрямована політика комуністичної влади СРСР на теренах України (на прикладі сіл східної Олександрійщини).	172
Історичне минуле Олександрійщини за даними підйомного археологічного матеріалу.	185
Події Визвольних змагань 1918–1920 років на теренах східної Олександрійщини у народних переказах та легендах.	194
До проблеми спротиву німецькому окупаційному режиму у селах східної Олександрійщини (1941–1943 рр.).	201
Стрибожі онуки або Народні вірування, повір'я та побутова магія у селах східної Олександрійщини.	211
Література	221

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Укладачі та автори:
вчитель історії **Сергій Коломоєць**;
доктор юридичних наук, професор **Сергій Петков**;
кандидат педагогічних наук **Олександр Притула**.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Фото – Сергій Коломоєць та з мережі Internet
Малюнки – Юлія Волкова

Підписано до друку 06.04.2021 р. Формат 60x84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 14. Тираж 1000 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити



Психологія бою



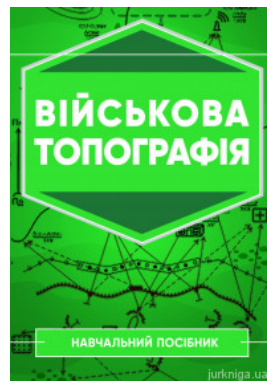
Підручник рейнджера



Підручник виживання в екстремальних ситуаціях. Досвід спеціальних підрозділів світу



Техніка засідки для малих піхотних підрозділів



Військова топографія. Навчальний посібник



Реабілітація військовослужбовців в Україні. Загальні проблеми та особливості організації під час воєнного стану

Перейти до галузі права
Військове право



[Перейти на сайт →](#)